LÁSKY ORLOV TATRANSKÝCH

Cyklus príbehov osudových lások básnikov štúrovskej generácie

VII. časť: Anička, Janko a Jozef Miloslav

V tejto časti nášho cyklu nebude hlavnou postavou rozprávania niektorý zo štúrovských mladoňov, ale mladá, inteligentná a navyše veľmi pekná dievčina - Anička Jurkovičová, ktorá bola veľkou láskou dvoch významných predstaviteľov štúrovskej družiny a teda aj našich národných dejín – Janka Francisciho-Rimavského a Jozefa Miloslava Hurbana. ...No, štúrovských mládencov bolo do Aničky zamilovaných viac, ale len u týchto dvoch to dospelo do bližšieho vzťahu. A nebojte sa... Nebude to žiadny milostný trojuholník. Ale nepredbiehajme...

Učiteľská dcéra

Anička sa narodila 6. apríla 1824 v Novom Meste nad Váhom do rodiny uvedomelého slovenského učiteľa Samuela Jurkoviča, ako prostredná z troch dcér. Neskôr sa rodina presťahovala na Záhorie, do Sobotišťa. Keď mala osem rokov, prišla o matku a otec Samuel zostal na výchovu dievčat sám.„Papa“, ako ho volali, dcéry vzdelával, pestoval u nich národné povedomie, ale nemohol sa zbaviť svojho slobodnejšieho mužského prístupu. Ktovie, čo by na takúto výchovu povedala nebohá matka. Z Aničky tak vyrástla vzdelaná, národne uvedomelá a sebavedomá mladá žena. Vedela čítať, písať, ale zastala si aj robotu okolo domácnosti. A živo sa zaujímala o všetko, čo organizoval a robil jej otec. A že toho nebolo málo! Zakladal učiteľské a čitateľské spolky, písal učebnice a venoval sa aj výchove dospelých. Propagoval modernizáciu poľnohospodárstva, organizoval divadlo, založil Spolok gazdovský aj prvé Úverové družstvo v Sobotišti.

Anička Jurkovičová

Pekný Janko

V júli 1841 navštívil Samuela Jurkoviča Andrej Sládkovič, vtedy ešte len Braxatoris, sťaby vyslanec ***„nadějeplných Slovenska synů v Břetislavě studujících“***.

Ako jednu z foriem národného vzdelávania a uvedomovania ľudu si totiž mladí národovci zo štúrovskej družiny vybrali aj divadlo. V Bratislave ho však hrať nemohli, pretože tak boli pod príliš veľkým dohľadom vládnych úradov a ich udavačov. Preto hľadali možnosť uskutočniť svoje divadelné zámery, takpovediac, „v závetrí“. Voľba padla na Záhorie, ktoré malo viacero výhod – nebolo príliš vzdialené od Bratislavy, väčšina obyvateľstva bola evanjelického vyznania a mladí Štúrovci tu mali aj významných podporovateľov, pomocníkov a ochrancov – Samuela Jurkoviča a brezovského kaplána Jozefa Miloslava Hurbana.

Samuel Jurkovič

Toto stretnutie Braxatorisa-Sládkoviča so Samuelom Jurkovičom bolo počiatkom „projektu“ slovenských študentov bratislavského evanjelického lýcea, neskôr honosne nazvaného Slovenským národným divadlom Nitrianskym. Jurkovič študentov nielen všemožne podporoval, bol kronikárom divadla, ale aj, vidiac ich nemohúcnosť v ženských úlohách, prehovoril svoju vtedy 17-ročnú dcéru Aničku, aby zahrala úlohu Aničky Dobrožilovej v prvej inscenácii Starý kočiš Petra III. Jej krása, inteligencia i odvaha (veď vtedy hrať divadlo sa pre mladé dievča rovnalo takmer spoločenskej blamáži a diskvalifikácii) pomotala hlavu viacerých študentov – Lajka Šnittu, Dana Kolényiho, Samka Štúra i ďalších. Mládenci údajne kvôli nej na seba zazerali, ba vraj padli aj ostrejšie slová a „kohúti“ si načechrali pierka. No ako to tak býva, kde sa jedni bijú, ďalší vyhráva.

Anička sa zahľadela do Jána Francisciho, prezývaného Pekný Janko. A on do nej. Ako sa spolu stretávali pri nacvičovaní a hraní divadla, začala sa medzi dvomi mladými ľuďmi rodiť nesmelá láska. Francisci tieto chvíle neskôr ospieval v básni, ktorú nazval krásne a zároveň veľmi charakteristicky – *„Nezapomenuteľnej“*:

Pamätáš, milá, na tie krásne časy?
Na krásne časy nášho sa poznania,
keď mňa prvý raz milým pozvala si,
a ja Ťa predmetom môjho milovania,
keď sme len v sebe nebo, svet videli,
všetko krem seba, všetko zapomneli.

Boli to časy! boli časy zlaté,
hodné by k sláve ich pomníky stáli,
keď sa dve duše čistou láskou vzňaté
zbožným objatím prvý raz objali.
A v tom objatí v jediný tón zliate
slávne do chóru večnosti sa vliali.

Janko Francisci-Rimavský

Ich láska i Aničkin herecký úspech však budili závisť. Intrigy ju vyšachovali z titulnej roly v ďalšej hre Gróf Beňovský, ktorú nakoniec dostala sestra Dana Kolényiho, Zuzana. Anička sa na túto úlohu veľmi tešila. Ďalším sklamaním bolo nenaštudovanie Voltairovej hry Zaira, ktorej preklad pripravoval Sládkovič, a kde mali z Jankom Franciscim hrať hlavné postavy. Slabou náplasťou na tieto rany bola úloha Oľgy v hre Nevoľníci aneb Isidor a Oľga. Ani úspech hry, uvedenej vďaka autorite Samuela Jurkoviča v kaštieli barónky Horeckej v Sobotišti, ani ocenenie Aničkinho hereckého výkonu od samotnej barónky, nemohlo úplne odstrániť pachuť, ktorá ostala v jej duši. V

hereckom kolektíve začali prepukať rozpory, ktoré vyvrcholili fiaskom a odvolaním uvedenia Klicperovej hry Loketský zvon.

A trhliny sa začali objavovať aj vo vzťahu Aničky s Pekným Jankom. Francisci bol príliš pod vplyvom Ľudovíta Štúra, ktorý od svojich druhov žiadal, aby nevstupovali do sviatosti manželskej, lebo len slobodný muž má voľné ruky v horlivom boji za slobodu. Vo svojom životopise o tom Francisci napísal:

„Moja známosť s ňou bola síce taká, akú menovať zvykli študentskou známosťou, ale možno by k doživotnej trvácnosti bola viedla, keby nebol vedel hranicu zachovať a keby nebol i ústne i písomne otcovi vyslovil, že ja som sa posvätil práci národa tam, vtedy a také, kde, kedy a k akej ma povinnosť a potreba národa povolá a že nemám určitého predsavzatia a povolania pre svoju budúcnosť.“

A tak, hoci s ťažkým srdcom, rozhodol sa po dlhých úvahách obetovať svoje osobné šťastie podľa Štúrovho vzoru. Svoje pocity opísal v básni takto:

Nuž, sestra, vidíš, znám pohnutie Tvoje,
prezrel som Tvojej duše hlbokosti;
tak i Ty mohla vyčítať si moje
z lietania očí, z výrečnej nemosti:
Lež trebárs už tak blízko si stojíme,
predsa sa poznať a objať bojíme.

Ale jestli by sme sa osmelili,
akým ovocím smelosť nám dozreje?
Keby sme srdcia láskou si zblažili,
čiže i celý život náš zohreje?
Láska nečuje, — srdce na to čuší; —
hej! ale myseľ dač hrozného tuší.

Ach, sestra drahá, tak my to stojíme,
jak v prostred búrky dve hromové chmáry,
ktoré, keď vedno zraziť sa vidíme,
blesk z nich nebeský široko zažiari;
ale neznáme, či sa zaligoce
ku sláve boha, — či svety stroskoce.

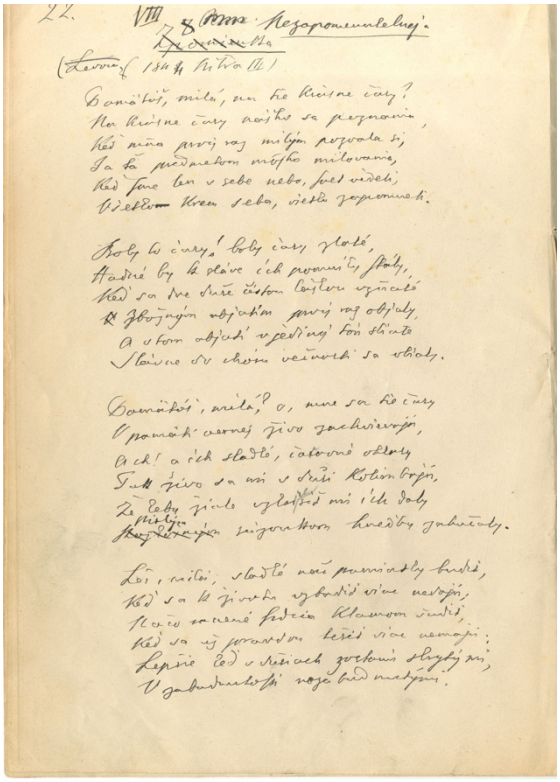

Rukopis básne „Nezapomenuteľnej“

Aničku jeho odmietnutie zranilo. Cítila, že patrí medzi národovcov - činmi aj srdcom. Tak, ako oni, bojovala za národ svojimi silami, bola ochotná trpieť pre jeho pozdvihnutie. Mala pred sebou také isté veľké ciele. Francisci ju pritom odsunul ako príťaž, bremeno, ktoré by mu prekážalo. Anička však snívala o raji na zemi, ktorý by vytvorila pre svojho milého. Priala si:

„Len aby sme si radosť i žalosť, prácu i starosť, boj o víťazstvo účinne mohli podeliť a ozaj k hviezdnym výškam kráčať pospolu.“

Ani po rozchode neprestal Francisci na Aničku myslieť. A keď sa dozvedel, že sa o ňu uchádza jeho priateľ Jozef Miloslav Hurban, začal žiarliť a napísal Aničke báseň *„Posledné spomenutie“*:

Letela, letela,
uletela páva,
pri mojom dievčatku
už iný sedáva;
sedáva, sedáva,
aj bude sedávať,

už sa my musíme
ta pozabúdavať;
zabudnúť musíme
jeden na druhého,
jakby kameň hodil
do mora šíreho

Aj keď sa snažil tváriť, že je „nad vecou“ a Augustovi Horislavovi Škultétymu napísal 19. septembra 1845 len lakonicky : *Hurban Jožo bude mať 7. októbra sobáš – berie si Aničku“*, jeho žiarlivosť sa ďalej stupňovala a v básni „*Ľuboslave“* sa ozvala aj jeho urazená ješitnosť:

Beda holubičke, čo si za milého
zvolila sokola, sokola divého;
lež nastoráz beda, Tebe, sestra drahá,
ak ľúbiš šuhaja, čo po sláve čiaha.
Na Tvoje vzdychania jeho čujné ucho,
i na Tvoje žiale je ako noc hluchô.
On na Tvoje slzy mimoletom zhliadne,
ale neuroní slzy k Tvojim žiadne.

Tvoja krása, vnady, blesk oka rozžatý,
sú mu zora, čo sa pred slnkom roztratí.
Nezvábiš ho okom, nezvábiš vnadami,
nepohneš ho žiaľom, nepohneš slzami.
Jeho srdce mramor, tvrdšie od mramora,
jeho duša priepasť hlbšia je od mora:
Ak chceš, do mramora toho Ťa zatvorí,
tam do toho mora, ak chceš, Ťa zamorí;

A tam v tom skamenieš, v tomto zas utenieš,
že si bola živá, ani nespomenieš.
Beda holubičke, čo si za milého
zvolila sokola, sokola divého;
ale sto ráz beda, Tebe, sestra drahá,
ak ľúbiš šuhaja, čo po sláve čiaha:
Lebo, ver mi, skorej, jak si začala žiť,
prestane Tvoj život živým životom byť.

Jeho žiarlivosť však netrvala dlho. Čoskoro si uvedomil, že je k Aničke nespravodlivý. Veď to bol predsa on, kto ju opustil. Svoje pokánie pretavil do veršov:

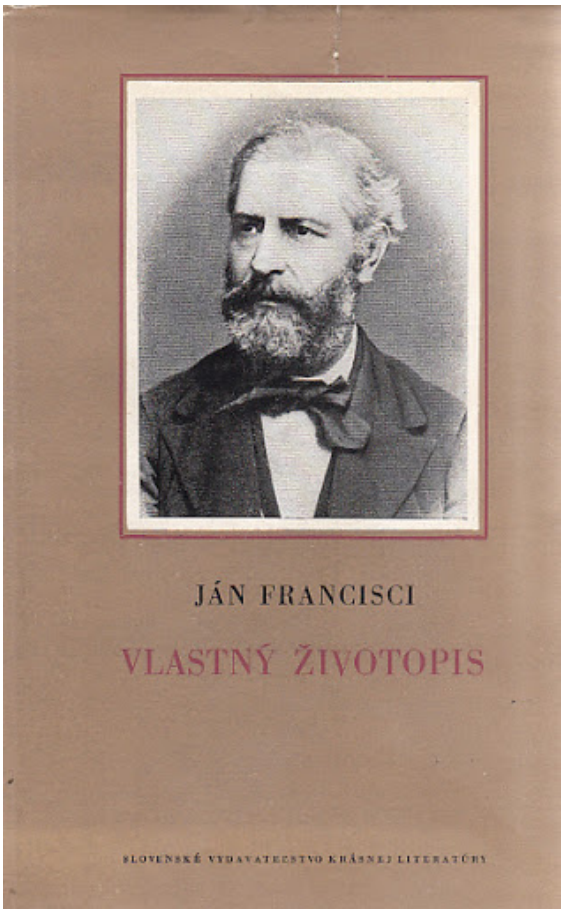

Vlastný životopis J. Francisciho-Rimavského

Videl som Tvoje búrne nepokoje,
i slzy, čo si bolestne plakala;
počul som žiale i vzdychania Tvoje,
v ktorých mi duša Tvoja sa ozvala:
Vzdychanie ťažké, jak centové skaly,
bolestné, jakby prsia Ti pukali.

I ty s’ videla chmáry mi na čele,
tajno-hlboké moje zamýšľanie,
videla s’ mojich tu i tu zvetrelé
oči, jak bleskov hromových lietanie:
Moju sa topiť videla si hrdosť,
lámať sa moju videla si tvrdosť.

Úctu k Aničke i láskyplné spomienky na ňu i na ich vzťah vyjadrujú aj slová, ktoré na sklonku života napísal vo vlastnom životopise:
„Uznával som vždycky, i teraz ako sedemasedemdesiatročný starec s povďačnosťou uznávam, že známosť s Annou Jurkovičovou a živé rozpomienky na ňu boli ochrancom mojím pred pomýlením sa a poblúdením na zvodných cestách života, čomu zase privlastňujem tú milosť božiu, že som si udržal, keď, pravda, vekom i veľmi oslabenú, ale obstojnú bodrosť tela i ducha.“

Pani Hurbanová

Jozef Miloslav Hurban

Po sklamaní z Franciscihо odmietnutia si onedlho našla Anička novú lásku. Ako sme už naznačili, do oka padla Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi. Spočiatku bola pre neho len nadaným a obetavým dievčaťom a on pre ňu vážený národovec a kňaz, ale postupne sa ich vzájomné sympatie zmenili na hlbokú a trvalú lásku. Ich láska však musela hneď od počiatku prechádzať neľahkými skúškami. Nebol to len Francisci, kto na ich vzťah hľadel krivým okom. Viacerí národovci Aničke vyčítali, že si Hurbana privlastňuje, že on by mal patriť celému národu. Objavili sa aj nepekné narážky na jej charakter a nevhodnosť byť manželkou kňaza, odkazujúce na jej divadelné účinkovanie. No Hurban sa jej zastal a ju samotnú upokojoval v liste z 9. septembra 1845 takto:

„...Ešte len čakám, že prídu proti Tebe strely, a túžobne čakám, abych mal príležitosť svetu tomu povedať svoju myšlienku. Pros boha, duša moja, Ty, aby Ti dal zdravia a života a ži veselo v povedomí tom, že som ja životne uveril v Tvoju dušu a lásku svätú oboch nás: túžim po Tebe zo srdca... Myslel som, že Ti ani nepoviem, čo sa proti mojej láske k tebe robí. ...Veď nechže len závidia... Akokoľvek, duša moja, Ty sa musíš ozbrojiť všetkou zbrojou kresťanského povedomia... Vedz, že každé také Teba predo mnou osočovanie len hlbšie túženie po tebe kriesi v srdci mojom. A zato sa teš z toho všetkého.“

Strely prišli i od najbližších. Ľudovít Štúr, keď sa dozvedel, že sa Hurban ide ženiť, síce prijal pozvanie na svadbu, ale v listoch priateľom písal, že nejde na veselie, ale ***„Hurbanovi na pohreb.“***

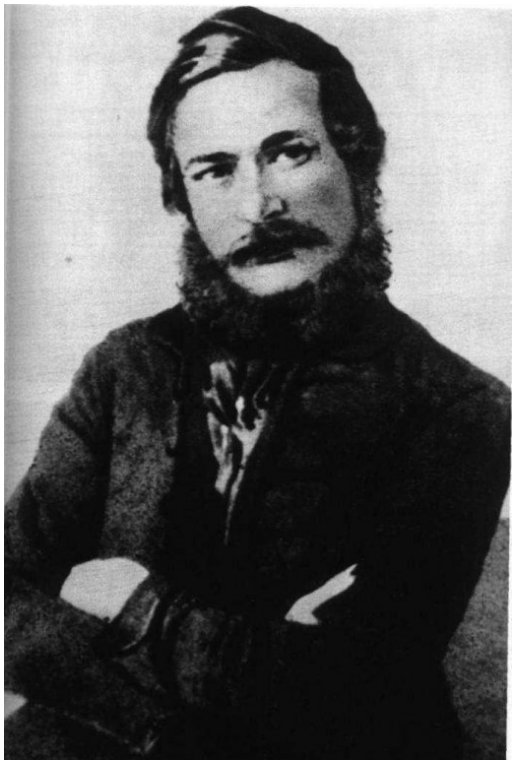

Ľudovít Štúr

Jozef Miloslav však nedbal ani na Štúra ani na iných neprajníkov a Aničky sa nemienil vzdať. Štúrovi naopak pripomenul jeho lásku k Márii Pospíšilovej a napísal mu: ***„Založ rodinu na základe lásky opravdovej k deve tak nádhernej ako Mária, založ rodinu podľa vzoru pospíšilovskej krásnej rodiny – tohto roztomilého strediska toľkých duchov činných na poli národa a uvidíš, že z takejto rodiny vyjde na národ viacej požehnania, vzíde viac sily a odvahy než z večne smutného alebo večne rozbúreného a rozorvaného umu a srdca panicov.“***

Štúr na to však reagoval vecne vyjadrením svojich obáv:

„Keby len tých nastávajúcich búrok nie, ale čože si počneš s rodinou, keď to začne zo všetkých strán – ako predvídam – búrať sa a váľať?“

Všetky ohováračky nežičlivcov i Štúrove chmúrne predpovede vyšli naprázdno a 7. októbra 1845 sa konala svadba. Snúbencov zosobášil Karol Štúr a jeho mladší brat Ľudovít sa vraj, napriek predošlým „pohrebným rečiam“, na veselke dobre bavil.

Láska Jozefa Miloslava Hurbana s Aničkou Jurkovičovou bola pevná a nenaštrbili ju žiadne prekážky, ťažkosti ani nebezpečenstvá. Krásne o tom hovoria slová vyznania, ktoré si Hurban zapísal do svojho denníka 18. mája 1848 (v tom čase bol v Prahe, na úteku pred maďarským zatykačom po vyhlásení Žiadostí národa slovenského):

*„...**Naša láska nezahynie! Vieš, aké to bývali hodiny, keď sme si s láskou šeptávali večné túžby svoje. Nebola to reč a slovo obyčajné, láska bola tá reč naša, a hlas reči tej slza tečúca po líci, vzdych hlboký, rukotisk silný, priechod popod brehy a k studničkám – a hovoru nebývalo! Ale to takto bývalo, keď sme sa vídali, a keď sme sa rozišli – čo za vzdychy lietali vo večnom raporte duše Tvojej s dušou mojou ! A ked sme sa schádzali po dlhšom nevidení, aké to bývali sviatky domu nášho. A teraz ako túžim po Tebe, a Ty ako túžiš po mne!! Taká láska nezahynie. Ja teraz cítim, že nemožno druhému tak milovať, ako ja ľúbim Teba! A keď si spomeniem na všetko predošlé naše žitie, teda vidím, vidím, vidím, že láska naša nezahynie ani tu, ani na večnosti! Ľúbim Ťa, Anička moja, ako žiaden muž minulých vekov neľúbil ženu svoju…!“***

Manželia Hurbanovci s deťmi okolo r. 1857 (zľava dcéra Želmíra, Anna Hurbanová, dcéra Božena, syn Svetozár, Jozef Hurban a syn Vladimír)

Anna Jurkovičová - Hurbanová v neskorších rokoch

Anička stála pri svojom Jožinkovi aj v búrlivých rokoch revolúcie, keď mu hrozilo smrteľné nebezpečenstvo. Nezlomilo ju ani, keď pred oknami hlbockej fary maďaróni postavili šibenicu pre jej muža. Vydržala aj to, že musela pred maďarónskym terorizovaním utekať s dvomi malými deťmi na Moravu a neskôr do Prahy. Podporovala ho, keď ho uhorská vláda zavrela do väzenia za jeho kritický postoj k princípom rakúsko-maďarského vyrovnania i za jeho články brániace slovenský národ. S trpezlivosťou znášala nedostatok, ktorý rodinu často sužoval a nikdy mu nevytkla, že niekedy dával viac peňazí na vydávanie časopisov, ako na rodinu. Stála pri ňom v dobrom i zlom, vytvárala mu rodinné zázemie a presne ako si predsavzala „***dávala krídla orlovi“***, aby mohol vykonať pre náš národ všetky tie skutky, o ktorých dnes čítame v učebniciach.

Svedkami ich vzájomnej neutíchajúcej lásky a úcty sú listy, ktorých si počas svojho spolužitia napísali dohromady vyše 100. Najviac práve počas búrlivých revolučných rokov 1848/49.

Z ich láskyplného vzťahu vzišlo 9 detí, z ktorých najznámejší je prvorodený syn, neskorší spisovateľ Svetozár Hurban-Vajanský. Radosť z jeho narodenia zaznamenal v liste švagrovi Danielovi Slobodovi:

„Ja mám syna, Svetozára Miloslava, narodil sa mi dňa 16. b. r. Ja môžem povedať, že som ešte tak šťastného počiatku roka nemal – ako je tento počiatok roku 1847.“

Rodinná fotografia Hurbanovcov vznikla na výstave výšiviek v Martine v roku 1887. Zľava syn Vladimír Hurban, nevesta Augusta Hurbanová (neter Ľ. Štúra), synovia Bohuslav Hurban, Konštantín Hurban a Svetozár Hurban-Vajanský. V dolnom rade zľava vnučka Oľga (dcéra S. Hurbana-Vajanského), manželka Anna Jurkovičová-Hurbanová a rodina S. Hurbana-Vajanského, dcéra Viera, manželka Ida Hurbanová a syn Vladimír Ladislav Hurban.

Manželia Hurbanovci žili v krásnej harmónii a vo všeobecnej úcte rodiny i slovenských vlastencov až do Jozefovej smrti, 21. februára 1888. Anna ho prežila o 17 rokov. Svoj niekedy ťažký, ale veľmi šťastný a bohatý život dožila v Martine u syna Konštantína.

Za svojim milovaným Jožkom sa na večnosť odobrala 2. februára 1805.